การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

Developing rice wreaths to increase their economic value through community participation Under the Rajabhat University Project for Local Development.

ธงชัย ผลรุ่ง[1], กริช สินธุศิริ[2], วุฒิกร เดชกวินเลิศ[3], ณัฐกุล ภูกลาง[4], จุรีพร ไชยแสนย์[5],
วรรณภา เหล่าศรีชัย[6], สุลาวัลย์ กุดวิสัย[7]และเสาวนีย์ ศรีวิชา[8]

Thongchai Phonrung*[1], Krit Sintusiri[2], Wuttikon Detkawinlerd [3], Nathakul Phuklang[4], Jittakorn Nontaboon[5], Jureepon Chaiyasaen[6],
Wannapha Laosrichai[7], Sulawan Koodwisai[8] and Saowanee Sriwicha[9]

[1'2'3]อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[4]เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปชำนาญการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[5]เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[6]เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปปฏิบัติการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[7]นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[8]นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ปฏิบัติการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[1'2'3]Lecturer from the Faculty of Law Rajabhat Mahasarakham University

[4]Administration Officer Professional Level from the Faculty of Law Rajabhat Mahasarakham University

[5]Administration Officer from the Faculty of Law Rajabhat Mahasarakham University

[6]Administration Officer, Practitioner Level from the Faculty of Law Rajabhat Mahasarakham University

[7]Educator Practitioner Level from the Faculty of Law Rajabhat Mahasarakham University

[8]Plan and Policy Analyst Practitioner Level from the Faculty of Law Rajabhat Mahasarakham University

Corresponding Author Email: Wuttikon.da@rmu.ac.th

Received: Revised: Accepted:

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลการดำเนินการตามโครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น วิเคราะห์และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร ถือเป็นแนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยเน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ผสมผสานการออกแบบให้สวยงามและแข็งแรง และข้าวจากพวงหรีดนำไปใช้งานหรือบริจาคต่อได้ ถือเป็นการกระจายรายได้สู่คนในพื้นที่อย่างทั่วถึง แนวการพัฒนาพวงหรีดจากข้างสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีกระบวนการที่สำคัญคือ แบ่งหน้าที่การทำงานตามความถนัด เช่น การออกแบบ การประกอบและการตลาด โดยจัดตั้งระบบบริหารจัดการรายได้และปันผลกำไรอย่างโปร่งใสให้แก่สมาชิก พร้อมทั้งมีการนำหลักการมีส่วนร่วมมาเป็นแนวทางในการพัฒนา คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับ

ผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าโดยการสร้างอัตลักษณ์และเรื่องราวรักษ์โลกที่สะท้อนการทำบุญและช่วยเหลือสังคมผ่านพิธีการทางศาสนา

คำสำคัญ: พวงหรีด, ข้าวสาร, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This academic article aims to study and analyze the development of rice wreaths to increase their economic value through community participation, as well as suggest guidelines for developing rice wreaths to increase their economic value through community participation under the Rajabhat University for Local Development Project. This involves studying relevant documents and research, and data on the implementation of the Rajabhat University for Local Development Strategy Project, analyzing and presenting the results according to the study objectives. The results of the study found that developing rice wreaths is a way to increase economic value and strengthen the community by focusing on using local raw materials, combining designs to be beautiful and strong, and the rice from the wreaths can be used or donated, thus distributing income to people in the area thoroughly. The approach to developing rice wreaths to increase their economic value through community participation has important processes, which include dividing tasks according to skills, such as design, assembly, and marketing, establishing a transparent income management and profit-sharing system for members, and using the principle of participation as a guideline for development, namely: 1) participation in decision making, 2) participation in operations, 3) participation in receiving benefits, and (4) participation in evaluating results, as well as increasing value by creating an identity and a story of environmental conservation that reflects merit-making and helping society through religious ceremonies.

Keywords: Wreaths, rice, community participation.

บทนำ

พวงหรีดเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์สำคัญของการแสดงความอาลัยที่พบได้ในงานศพทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยเมื่อมีผู้ล่วงลับผู้คนมักส่งพวงหรีดไปยังงานศพเพื่อแทนความเคารพ ความเสียใจและความระลึกถึงที่มีต่อผู้จากไปและครอบครัว แม้ในปัจจุบันพวงหรีดจะถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมเนียมงานศพ แต่หากย้อนกลับไปในอดีตพวงหรีดไม่ได้เริ่มต้นจากพิธีศพโดยตรง ซึ่งพวงหรีดมีต้นกำเนิดมาจากประเทศทางแถบทวีปยุโรปตอนใต้ในสมัยอารยธรรมอีทรัสคัน เมื่อประมาณ 400 ปีก่อนคริสตกาล ปรากฏหลักฐานว่ามีการค้นพบมงกุฎทองสำหรับมอบให้แก่นักรบ เพื่อใช้เป็นเกียรติยศสำหรับนักรบเมื่อเวลาออกรบ โดยจะแกะสลักเป็นลายใบไม้กับดอกไม้และตกแต่งให้มีความสวยงาม พอเข้าสู่ในช่วงยุคโรมันโบราณก็จะมีการนำหรีดมาประดับศีรษะ เรียกว่า “Laurel Wreath” ซึ่งมีลักษณะเป็นการนำใบไม้มาสานกัน ต่อมาเมื่อเข้าสู่ในช่วงศตวรรษที่ 16 – 19 ชาวคริสเตียนได้มีการนำกระดาษและริบบิ้นมาทำเป็นพวงหรีดกระดาษ โดยตัดและตกแต่งเป็นรูปใบไม้กับดอกไม้ เพื่อใช้สำหรับเฉลิมฉลองในงานเทศกาลเตรียมรับเสด็จพระคริสตเจ้า (Advent)

แต่ใช้ได้ไม่นานก็เปลี่ยนมาใช้ดอกไม้จริงแทนเนื่องจากมีความสวยงามมากกว่า ซึ่งพวงหรีดที่ว่านี้จะมีลักษณะเป็นทรงกลมประดับด้วยดอกไม้สดนานาชนิด คล้ายกับพวงหรีดดอกไม้สด แต่จะมีขนาดเล็กกว่าพวงหรีดที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน เมื่อตกแต่งพวงหรีดเสร็จก็จะนำไปประดับหรือแขวนไว้ในโบสถ์อย่างสวยงาม และเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปพวงหรีดกลายมาเป็นสัญลักษณ์หรือสิ่งที่ใช้แสดงความอาลัยต่อการจากไปของผู้ล่วงลับที่นำมามอบให้แก่ครอบครัวหรือญาติของผู้เสียชีวิตในงานศพมากขึ้น (สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม, 2563)

ในประเทศไทยพวงหรีดได้เริ่มมีการนำมาใช้เฉพาะในงานศพของเจ้านายและชนชั้นสูง จนกระทั่งต่อมาก็ได้มีการแพร่หลายกันมากขึ้นในชนชั้นกลางไปจนถึงคนทั่วไป ซึ่งพวงหรีดนั้นไม่ได้มีเพียงแค่ความสวยงามเท่านั้น แต่ยังมีสัจธรรมแห่งชีวิตที่เตือนใจมนุษย์ทุกคนอีกด้วยว่าเมื่อเวลาหมุนผ่านไป ดอกไม้สดที่เคยมีสีสันสวยงามก็เริ่มเปลี่ยนสี เหี่ยวเฉาและร่วงโรยไปตามกาลเวลา เปรียบได้กับชีวิตของมนุษย์เราที่ไม่ยั่งยืน ทุกคนต่างล้วนมีการเกิด แก่ เจ็บ ตายเป็นธรรมดา ยิ่งไปกว่านั้นดอกไม้ประดับพวงหรีดยังสามารถสื่อแทนความหมาย อารมณ์และความรู้สึกถึงผู้ล่วงลับ ทำให้พวงหรีดกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งการแสดงความอาลัยในงานศพที่ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เรียกได้ว่าหากมีงานศพครั้งใดเป็นต้องมีพวงหรีดไว้สื่อแทนความอาลัยที่มีต่อผู้ล่วงลับทุกครั้ง โดยในปัจจุบันพวงหรีดก็ได้มีพัฒนาการมากขึ้นจนมีประเภทพวงหรีดให้เลือกซื้ออย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นพวงหรีดดอกไม้สดที่ได้รับความนิยมมาอย่างยาวนาน พวงหรีดผ้า หรือจะเป็นพวงหรีดทางเลือกประเภทอื่น ๆ อย่างเช่น พวงหรีดพัดลม, พวงหรีดนาฬิกาและพวงหรีดต้นไม้ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีศพก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายทาง นอกจากนั้นพวงหรีดแต่ละประเภทก็ยังมีโทนสีพวงหรีดต่าง ๆ ให้เลือกมากมายตามความเหมาะสมของผู้ล่วงลับอีกด้วย (มูลนิธิเพื่อสังคม, 2565)

ปัญหาที่สำคัญของพวงหรีด คือถูกใช้ในพิธีศพเพียงไม่กี่คืน ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย เมื่อมีงานศพเกิดขึ้นกว่า 1,300 งานเท่ากับว่า ใน 1 ปี มีงานศพเกิดขึ้น มากกว่า 400,000 งาน ยิ่งกับงานศพที่จัดมากกว่า 1 วัน และผู้ที่มาเยี่ยมเยียนงานศพมีพวงหรีดติดมือมากกว่า 1 กลุ่ม หมายความว่า ใน 1 ปี เราใช้พวงหรีดในพิธีศพกันไปมากกว่า 1,000,000 พวง (รุจิราภา งามสระคู, 2561) ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ พวงหรีดในทุกวันนี้มีวัสดุสังเคราะห์ซ่อนอยู่ โดยการรักษาดอกไม้ให้สดสวยอยู่ตลอดเวลา หรือต้องใช้ถุงพลาสติกมาหุ้มห่อเอาไว้และบริเวณแกนพวงหรีดก็ยังต้องใช้โฟมเขียวที่อุ้มน้ำเพื่อรักษาความชุ่มชื้นให้กับดอกไม้จนกว่าจะใช้งานเสร็จเรียบร้อย แต่สุดท้ายพวงหรีดเหล่านี้ก็จะตกเป็นภาระของวัดหรือสถานฌาปนกิจที่ต้องนำไปทิ้ง เกิดเป็นห่วงโซ่ของปัญหาการกำจัดขยะและการดูแลสิ่งแวดล้อมที่หมุนเวียนไปไม่รู้จบ การแก้ปัญหาในวงจรนี้มีบางกลุ่มได้นำพัดลมหรือต้นไม้ทั้งต้นมาใช้เป็นสัญลักษณ์มอบให้แทนพวงหรีดด้วยความคิดที่ว่าหากใช้งานในพิธีศพเสร็จแล้วอย่างน้อยวัดก็จะได้นำไปใช้งานต่อ ซึ่งท้ายที่สุดวัดก็ต้องนำไปบริจาคหรือทิ้งสิ่งของเหล่านั้นอยู่ดี เพราะวัดไม่สามารถรองรับปริมาณของชิ้นใหญ่แบบนี้ในระยะยาวได้เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด จากปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นก็จะกลายเป็นปัญหาเรื้อรังมาจนถึงทุกวันนี้ (ปิยะธิดา สีหวัฒนกุล, อนุสรณ์ ใจทน, และกิตติ ยอดอ่อน, 2564).

ดังนั้นควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่นำมาใช้ในการผลิตพวงหรีด โดยมีการใช้วัตถุดิบ พลังงานและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพหรือมีของเสียน้อยที่สุด หากมีของเสียเกิดขึ้นจะต้องพยายามนำของเสียเหล่านั่นมาใช้ซ้ำหรือแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ หรือการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่สะอาด เน้นการป้องกันมลพิษ ส่งเสริมการซ้ำ การแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่และการลดมลพิษที่แหล่งกำเนิด (วรพงศ์ แสงผัด,เพ็ญศรี ฉิรินัง,วรเดช จันทรศรและ วิพร เกตุแก้ว, 2567) ซึ่งประกอบด้วยการปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์และการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต เช่น การปรับเปลี่ยนวัตถุดิบ การปรับปรุงเทคโนโลยีและการบริหารการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางการผลิตจนไปสู่ผู้บริโภค จึงได้มีการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกในการทำพวงหรีดที่สามารถรักษาสิ่งแวดล้อม นำกลับมาใช้ใหม่ เกิดรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

บทวิเคราะห์

การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญ ได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง Cohen และ Uphoff (1980) ได้เสนอกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วม 4 มิติ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา ความต้องการ และทางเลือกในการดำเนินโครงการ (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) หมายถึง การที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากโครงการอย่างเท่าเทียม และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าหมายถึงกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการประเมินผล ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมว่าสามารถแบ่งได้หลายมิติ ขึ้นอยู่กับบริบทและวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ (ศรีทวน คำวัตร, 2554)

1.2 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจหมุนเวียน

องค์การสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ให้คำจำกัดความของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าเป็นแนวคิดที่ขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ สร้างการจ้างงาน และส่งเสริมการรวมกลุ่มทางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยตั้งอยู่บนฐานของสินทรัพย์เชิงสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้ การจ้างงาน และรายได้จากการส่งออก UNCTAD (2022) ยังระบุว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ครอบคลุมกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การโฆษณา สถาปัตยกรรม ศิลปะ หัตถกรรม การออกแบบ ดนตรี ภาพยนตร์ การพิมพ์ และเกม Yodkaew (2022) ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ พระครูสิริธรรมบัณฑิต (2023) ศึกษาการพัฒนาผิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการส่งผลหนุนเสริมต่อการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ ในประเทศไทย สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) ได้ดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคอีสาน (Creative District) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในภูมิภาค และได้จัดเทศกาลอีสานสร้างสรรค์ (Isan Creative Festival) เพื่อนำเสนอศักยภาพด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของภูมิภาค แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เป็นอีกแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร Nindum et al. (2025) ศึกษาการบูรณาการนวัตกรรม Bio-Circular-Green (BCG) ในห่วงโซ่คุณค่าข้าวและไหมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากในภาคเหนือของไทย โดยใช้กรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจชนบทได้ นอกจากนี้ โครงการความร่วมมือ UK-Thailand “THAI-UP” ยังมุ่งเน้นการเปลี่ยนวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ให้เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ยั่งยืนและวัสดุมูลค่าเพิ่ม (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2568)

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง สินค้าหรือบริการที่ผลิตโดยคนในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ภูมิปัญญา และทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ได้แก่ การเลือกผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนต้องการพัฒนา การออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างแบรนด์ให้มีเอกลักษณ์ การใช้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม และการพัฒนาช่องทางการตลาด โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลไทยที่มุ่งหวังจะสร้างความเจริญแก่ชุมชนโดยการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการ OTOP เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2544 โดยได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิด One Village, One Product ของประเทศญี่ปุ่น กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการจัดกลุ่มประเภทผลิตภัณฑ์ OTOP ตามศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มดาวเด่นสู่สากล (A) กลุ่มที่มีคุณภาพสูง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ในเชิงสร้างสรรค์เป็นการสร้างมูลค่าและความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นหนักให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาผิตภัณฑ์ชุมชนยังเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากการยกระดับสวัสดิการ การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ และการสร้างโอกาสในอาชีพและการจ้างงาน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562)

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

การเพิ่มมูลค่า (Value Addition) หมายถึง กระบวนการเพิ่มคุณค่าหรือประโยชน์ของสินค้าหรือบริการให้สูงขึ้นกว่าเดิม โดยการแปรรูป การออกแบบ การสร้างแบรนด์ หรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์จากข้าวสามารถทำได้หลายวิธี อาทิ การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ การพัฒนาสายพันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตข้าว จากการศึกษา พบว่า การแปรรูปผลพลอยได้จากข้าวเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับบ้านและสวน รวมถึงวัสดุก่อสร้าง กรมการข้าวได้สนับสนุนให้ศูนย์ผลิตข้าวทั่วประเทศพัฒนาขีดความสามารถในการแปรรูปและปรับปรุงพันธุ์ข้าว โดยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์นวัตกรรม เช่น เบียร์จากข้าวเหนียวและเครื่องดื่มจากข้าว แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเป็นการนำความคิดสร้างสรรค์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และนวัตกรรมมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ เศรษฐกิจสร้างสรรค์มักใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ แนวคิดนี้มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2569)

1.5 หลักการโมเดลเศรษฐกิจ BCG

โมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ-หมุนเวียน-สีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG) เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย โมเดล BCG ประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่ (1) เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) ซึ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างมีประสิทธิภาพ (2) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งเน้นการลดของเสียและการนำกลับมาใช้ใหม่ และ (3) เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเน้นการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในภาคการเกษตร โมเดล BCG ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวและเส้นไหมโดยใช้กรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับผลพลอยได้ทางการเกษตรและการสร้างผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มจากฟางข้าว การเปลี่ยนผลพลอยได้จากข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน (จิราพร ตั้งพานิช, กนกวรรณ ปานทอง, และ สุพัตรา อยู่คง, 2565)

2. ประวัติความเป็นมาของพวงหรีด

ความเป็นมาดั้งเดิมของพวงหรีดในยุคแรก การเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมเมื่อเข้าสู่สังคมไทย ตลอดจนความหมายของพวงหรีดในอนาคตที่ไม่เพียงแสดงความอาลัย แต่ยังสร้างคุณค่าใหม่ให้กับสังคมอีกด้วย (รุจิราภา งามสระคู, 2560) สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ความหมายพวงหรีดยุคโบราณ หรือมงกุฎแห่งชัยชนะและเกียรติยศ

ในโลกยุคโบราณ พวงหรีดไม่ได้เป็นสัญลักษณ์ของความเศร้าโศก แต่กลับเต็มไปด้วยความหมายเชิงบวก เช่น ชัยชนะ เกียรติยศ และชีวิตนิรันดร์ มีหลักฐานว่าพวงหรีดถูกใช้มาตั้งแต่อารยธรรมอียิปต์ ซึ่งมอบมงกุฎทองคำลวดลายใบไม้ให้แก่นักรบผู้กล้าหาญ ต่อมาอารยธรรมกรีกและโรมันได้นำพวงหรีดมาใช้ในงานแข่งขันกีฬา เช่น โอลิมปิก โดยผู้ชนะจะได้รับพวงหรีดที่ทำจากใบมะกอกหรือลอเรล ซึ่งเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าอย่างอพอลโลและซุส พวงหรีดยังสื่อถึงความยั่งยืนผ่านวัสดุจากพืชที่ไม่ผลัดใบ และรูปทรงวงกลมที่ไม่มีจุดเริ่มต้นหรือสิ้นสุด จึงกลายเป็นตัวแทนของความเป็นนิรันดร์ ความสมบูรณ์แบบ และความมั่นคง ไม่เพียงใช้ในพิธีมอบรางวัล แต่ยังปรากฏในพิธีแต่งงาน งานเลี้ยงและการบูชาเทพเจ้า

2.2 ความหมายพวงหรีดยุควิกตอเรีย และกำเนิดพวงหรีดสำหรับงานศพ

ในยุควิกตอเรีย (ศตวรรษที่ 19) พวงหรีดได้รับการ “แปลความหมายใหม่” จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของความอาลัยในพิธีศพ โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมการไว้ทุกข์ที่เข้มงวด ด้วย “ภาษาดอกไม้” หรือ “Floriography” ที่เฟื่องฟูในสมัยนั้น พร้อมกับความเชื่อแบบคริสต์ที่เน้นเรื่องชีวิตหลังความตาย ผู้คนในยุคนี้ให้ความสำคัญกับพิธีการแสดงความเศร้า การจัดพวงหรีดจึงไม่ใช่เพียงของตกแต่ง แต่เป็นสื่อทางอารมณ์ที่มีความหมายลึกซึ้ง และการให้เกียรติผู้วายชนม์ สื่อสารผ่านดอกไม้แต่ละชนิด ซึ่งสื่อถึงความรู้สึกเฉพาะ เช่น ลิลลี่แทนความบริสุทธิ์ กุหลาบแดงเข้มแทนความโศกเศร้า และคาร์เนชั่นชมพูแทนความระลึกถึง รูปทรงวงกลมของพวงหรีดยังถูกตีความใหม่ภายใต้กรอบความเชื่อคริสต์ว่าเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตนิรันดร์และจิตวิญญาณที่ไม่มีวันสิ้นสุด การใช้พืชไม่ผลัดใบ เช่น ไซเปรสหรือลอเรล ยิ่งตอกย้ำแนวคิดเรื่องชัยชนะของชีวิตเหนือความตาย นอกจากนี้ยังเกิดธรรมเนียมปฏิบัติใหม่ เช่น การแขวนพวงหรีดสีดำหน้าบ้านเพื่อแจ้งให้ชุมชนรับรู้ว่ามีผู้เสียชีวิต และสีของพวงหรีดยังสามารถบ่งบอกถึงอายุของผู้เสียชีวิตได้ เช่น สีขาวสำหรับเด็ก พวงหรีดจึงมีบทบาททั้งทางสังคม ในการสื่อสาร ทางอารมณ์ จิตวิญญาณ และความรู้สึก ผ่านดอกไม้และสีดอกไม้ต่างๆ เพื่อให้สังคมมได้รับรู้และสามารถปฏิสัมพันธ์ในช่วงเวลาแห่งการสูญเสียได้อย่างลึกซึ้งและงดงาม โดยไม่ต้องบอกกล่าว

2.3 ความหมายพวงหรีดในประเทศไทยยุคแรก และสัญลักษณ์ของความศิวิไลซ์และความเป็นสากล

พวงหรีดเข้าสู่ประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 และแพร่หลายในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเริ่มใช้ในราชสำนักเป็นสัญลักษณ์ของความศิวิไลซ์และความเป็นสากล ท่ามกลางยุคที่สยามต้องเผชิญหน้ากับอิทธิพลของชาติตะวันตก การใช้พวงหรีดจึงไม่ใช่แค่เรื่องความงามหรือความอาลัย แต่เป็นยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเจริญและอารยะของชาติ หลักฐานสำคัญคือภาพถ่ายในงานพระเมรุของสมเด็จพระปิยมาวดีฯ เมื่อ พ.ศ. 2447 ซึ่งเป็นพวงหรีดที่ทำจากดอกบานไม่รู้โรยย้อมสีมา เย็บแบบเป็นอักษรพระนามว่า “จปร” แขวนไว้บริเวณด้านซ้ายและด้านขวาของพระบรมโกศ ด้านละ 1 พวง สำหรับพวงมาลาพระราชทานจากพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ถือเป็นเกียรติสูงสุดแก่ผู้วายชนม์ โดยในอดีตนั้น พวงมาลาพระราชทานจะทำจากดอกไม้สดที่ประดิษฐ์ มีทั้งรูปวงกลมและหยดน้ำ นิยมใช้ดอกพุดและดอกรักถักร้อยเป็นลวดลายละเอียด ตกแต่งด้วยองค์ประกอบงดงาม เช่น เฟื่องห้อยและลายกนก พร้อมติดอักษรพระนามกำกับไว้บนพวงมาลา อย่างไรก็ตาม เมื่อจำนวนผู้วายชนม์ที่ได้รับพระราชทานพวงมาลาเพิ่มมากขึ้น และสถานที่จัดพิธีศพอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ การขนส่งพวงมาลาดอกไม้สดจึงกลายเป็นเรื่องไม่สะดวก ด้วยเหตุนี้จึงมีการปรับเปลี่ยนวัสดุเป็นดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าแทนเพื่อให้คงความสวยงามสมพระเกียรติ ขณะเดียวกันก็ทนทานต่อการขนส่งและสามารถรักษารูปทรงเดิมไว้ได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้เองพวงหรีดจึงเข้ามาแทนที่พุ่มดอกไม้ทอง-เงินแบบเดิม และจำกัดอยู่ในหมู่ชนชั้นสูง ก่อนค่อย ๆ แพร่หลายสู่สังคมทั่วไป การรับพวงหรีดจึงไม่ใช่เพียงการนำเข้าวัฒนธรรมตะวันตก แต่เป็นการใช้สัญลักษณ์เพื่อต่อรองอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศ และแสดงออกถึงความพร้อมของสยามในการเป็นชาติที่เจริญทัดเทียมกับอารยประเทศอื่น ๆ บนเวทีโลก

2.4 ความหมายพวงหรีดประเทศไทยในยุคปัจจุบัน และการกำเนิดพวงหรีดสำหรับงานศพ

เมื่อพวงหรีดเริ่มแพร่หลายจากราชสำนักสู่ประชาชนทั่วไปในไทย มันได้ผ่านกระบวนการ “ทำให้เป็นไทย” (Thai-ification) ซึ่งความหมายของพวงหรีดถูกปรับให้เข้ากับกรอบความคิดแบบไทย-พุทธ โดยจำกัดการใช้งานเฉพาะในพิธีศพ ต่างจากวัฒนธรรมตะวันตกที่ใช้ทั้งในงานมงคลและอวมงคล สังคมไทยไม่มีเทศกาลเฉลิมฉลองที่เปิดพื้นที่ให้พวงหรีดทำหน้าที่เชิงสัญลักษณ์แบบเดียวกับคริสต์มาส พวงหรีดจึงถูกผนวกรวมเข้ากับพิธีศพ ซึ่งเดิมใช้เพียงดอกไม้ ธูป และเทียน ในบริบทไทย พวงหรีดกลายเป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับความสง่างามและเกียรติยศของผู้วายชนม์ในพิธีศพ รวมถึงเป็นการร่วมไว้ทุกข์ หรือเป็นตัวแทนของบุคคลหรือกลุ่มคณะในการแสดงความอาลัยให้แด่ผู้วายชนม์อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบัน การใช้พวงหรีดจำนวนมากโดยขาดการดูแลและการจัดการที่ดี ทำให้วัดหลายแห่งประสบปัญหา “พวงหรีดล้นวัด” ก่อให้เกิดขยะจำนวนมากหลังเสร็จสิ้นพิธี ซึ่งกลายเป็นภาระต่อวัดและสิ่งแวดล้อม ความท้าทายนี้เปิดพื้นที่ให้เกิดการออกแบบพวงหรีดรูปแบบใหม่ เช่น พวงหรีดที่ใช้ประโยชน์ต่อได้ หรือพวงหรีดทำบุญที่นำรายได้ไปบริจาค ซึ่งเป็นการคืนความหมายเดิมของพวงหรีดในฐานะสัญลักษณ์แห่งการให้และการส่งต่อชีวิตอย่างแท้จริง

2.5 ความหมายพวงหรีดประเทศไทยในอนาคต และกำเนิดพวงหรีดความหมายใหม่

ในอนาคต ความหมายของพวงหรีดในประเทศไทยจะเปลี่ยนไป จาก “เครื่องแสดงความอาลัย” ไปสู่ “เครื่องแสดงความอาลัยที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและใช้ประโยชน์ต่อได้” ดังเช่นแนวคิดของ โกลเด้นหรีด พวงหรีดยุคใหม่ที่ไม่เพียงแสดงความรักและอาลัย แต่ยังสะท้อนความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โกลเด้นหรีด พวงหรีดทำบุญป้ายทองคำ ลดภาระขยะพวงหรีดหลังพิธีเสร็จสิ้น พร้อมเป็นสื่อกลางในการ “ทำบุญบริจาค” ให้กับโรงพยาบาลและมูลนิธิ โดยนำรายได้จากพวงหรีดไปช่วยเหลือโรงพยาบาลหรือมูลนิธิ พร้อมมีใบอนุโมทนาบุญลดหย่อนภาษีสูงสุด 2 เท่าให้กับผู้สั่งซื้อ นอกจากลดขยะในวัดแล้ว พวงหรีดทำบุญนี้ยังเป็นการสื่อสารอย่างมีคุณค่า ว่าความอาลัยสามารถส่งต่อเป็นพลังบวกให้กับผู้อื่นในสังคมได้อย่างยั่งยืน ถือเป็นการกำเนิด “พวงหรีดแบบใหม่” ที่ตอบโจทย์ทั้งความรู้สึกและความรับผิดชอบต่อโลกใบนี้ได้อย่างงดงาม ซึ่งต่อไปในอนาคตพวงหรีดอาจเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสื่อกลางแห่งการให้และการสร้างคุณค่าที่ยั่งยืนต่อไปได้

2.6 ปัญหาที่เกิดจากพวงหรีด

พวงหรีดเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายอันสำคัญในพิธีศาสนา การใช้พวงหรีดในพิธีศาสนามีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและมีความหมายทางศาสนาและวัฒนธรรมอย่างมากดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น อย่างไรก็ตาม การใช้พวงหรีดในวัดอาจมีปัญหาบางประการที่เกิดขึ้น เช่น ในบางกรณีนั้นที่ผู้ให้พวงหรีดนั้นเป็นพวงหรีดที่ไม่สามารถนำไปใช้ต่อได้ หรือ พวงหรีดที่ใช้แล้วทิ้งไป ผู้ดูแลศาลาวัดหรือพระจะต้องเป็นคนดูแลพวงหรีดเหล่านี้ ซึ่งจะถูกนำไปทำลายและทิ้ง พวงหรีดเหล่านี้ถึงจะสวยและงดงามแต่เกิดปัญหาการเน่าเสียของดอกไม้สด กลายเป็นปัญหาที่ถูกทิ้งไว้เป็นภาระให้กับวัด สังคมและพื้นที่บริเวณข้างเคียง จนบางวัดได้ออกมาสั่งห้ามนำพวงหรีดดอกไม้ สภาพปัจจุบันเช่นในทุกงานสวดอภิธรรมศพของวัดต่าง ๆ จะพบพวงหรีดประดับอยู่ในงานและถ้าผู้วายชนม์เป็นบุคคลสำคัญ มีชื่อเสียง จำนวนพวงหรีดจะมีมากตามระดับฐานะทางสังคม หลังจากพิธีฌาปนกิจศพเสร็จสิ้น พวงหรีดเหล่านี้จะถูกนำมากองทิ้งเป็นขยะภายในวัด เพื่อรอการจัดเก็บและนำไปกำจัด ทำให้เกิดปัญหาขยะพวงหรีดซึ่งเป็นหนึ่งในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของวัด ซึ่งทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น กลิ่น เหม็น น้ำชะขยะ ทัศนียภาพไม่น่ามอง นอกจากนี้ กองขยะยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยสาธารชนและถ้าปริมาณขยะพวงหรีดมีจำนวนมากไม่สามารถทำการเก็บขน และนำไปกำจัดได้ทันก็จะส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของวัด โดยเฉพาะวัดที่มีชื่อเสียงและมีศาลาสวดอภิธรรม ศพ หลายศาลาการใช้พวงหรีดในงานศพ คาดว่าเกิดจากการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในสังคมไทย ในสมัยรัชกาลที่ 4 กรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติ โดยมีหลักฐานปรากฏในงานพระบรมศพรัชกาลที่ 5 ซึ่ง ปรากฏภาพพวงหรีดเป็นเครื่องสักการะพระบรมศพแขวนไว้ด้านซ้ายของพระบรมโกศ ส่วนด้านนอกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทมีการนำพวงหรีดดอกไม้แห้งมาตั้งวางไว้ คำว่า “พวงหรีด ” เป็นคำทับศัพท์คำว่า “Wreath” ในภาษาอังกฤษ โดย พวงหรีด

เป็นดอกไม้ที่จัดขึ้นตามโครงรูปต่าง ๆ เช่น วงกลม วงรี มีใบไม้และวัสดุตกแต่ง เป็นส่วนประกอบ ใช้เพื่อ การ เคารพศพ หรือให้เกียรติศพ ปัจจุบัน พวงหรีดได้รับความนิยมมากจนอาจกล่าวได้ว่าแทบจะทุกงานศพจะมีพวงหรีดมากบ้างน้อยบ้างประดับอยู่ในงาน ตามธรรมเนียมไทยนิยมใช้พวงหรีดเฉพาะในงานอวมงคลโดยเฉพาะงานศพ เมื่องานศพสิ้นสุดลงพวงหรีดที่ประดับตกแต่งในงานพิธีศพเพื่อเป็นเกียรติและแสดงความเคารพต่อผู้วายชนม์ จะกลายสภาพเป็นขยะพวงหรีดที่ ไม่มีผู้ใดนิยมนำติดตัวกลับไป เพื่อใช้ซ้ำหรือแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ ด้วยความเชื่อและความกลัว เรื่องโลกหลังความตาย ความไม่เป็นมงคล ความ โศกเศร้า ความสูญเสียญาติสนิทมิตรสหายเจ้าภาพและแขกที่มาร่วมงาน พวงหรีดจึงจัดเป็นวัสดุสิ้นเปลืองใช้ครั้งเดียวทิ้ง ก่อให้เกิดปัญหาขยะพวงหรีดที่เกิดขึ้น จากงานพิธีศพในวัดพุทธศาสนาทั่วประเทศ

3. การดำเนินการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้จัดทำโครงการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เป็นการบูรณาการด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การบริการวิชาการกับการศึกษา โดยได้รับงบประมาณยุทธศาสตร์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารให้เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จนทำให้เกิดองค์ความรู้ไปเผยแพร่เพื่อบริการวิชาการแก่สังคม การดำเนินงานของโครงได้จัดขึ้นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม โดยคณะผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรและนักศึกษา เพื่อวัตถุประสงค์ในศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร การพัฒนารูปแบบและกระบวนการผลิตพวงหรีดจากข้าวสารโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและระดับความสำเร็จของการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับได้แก่ 1) ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่อาหารที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากข้าวและตอบสนองต่อแนวโน้มตลาดพวงหรีดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 2) ได้รูปแบบและกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย 3) ได้ข้อมูลการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจของการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการในการลงทุนพัฒนาผิตภัณฑ์ชุมชน 4) เป็นแนวทางในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านการสร้างมูลค่าเพิ่มจากข้าวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของภูมิภาค 5) ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG โดยการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างมีประสิทธิภาพ การลดของเสียจากกระบวนการผลิตและการบริโภค และการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การดำเนินการของโครงการพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะการศึกษาที่เชื่อมโยงนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ การแปรรูปข้าวในประเทศไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ผลิตภัณฑ์อาหาร (Food Products) อาทิ อาหารสำเร็จรูป อาหารขบเคี้ยว และเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวประเภทอื่น ๆ เช่น ข้าวฮางเพื่อเป็นนวัตกรรมอาหาร ข้าวหอมมะลิ 105 เพื่อการแปรรูปเป็นแป้ง และผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ ขณะที่การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่อาหาร (Non-food Product) เช่น งานหัตถกรรม ของตกแต่ง และผลิตภัณฑ์งานพิธีกรรมยังมีอยู่อย่างจำกัด ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่อาหารจากรำข้าวที่พบส่วนใหญ่เป็นเครื่องสำอาง เช่น ซีรัมบำรุงผิวหน้า ลิปกลอส และอาหารสัตว์ ขณะที่การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหรือของตกแต่ง ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอ (เดลินิวส์, 2569) แม้จะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานไว้อาลัยจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดและดอกไม้จันทน์จากแกลบ โดยการจัดทำต้นแบบพวงหรีดและดอกไม้จันทน์สำหรับใช้ในการถ่ายทอดให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและบุคคลทั่วไป ซึ่งแสดงให้

เห็นถึงศักยภาพในการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์งานไว้อาลัยที่มีมูลค่าเพิ่ม แต่ ยังไม่ครอบคลุมถึงการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารโดยเฉพาะ ซึ่งข้าวสารเป็นวัตถุดิบหลักที่มีอยู่ในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนมาก การนำข้าวสารมาแปรรูปเป็นพวงหรีดจึงเป็นช่องทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มที่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาที่บูรณาการ 3 มิติพร้อมกัน ได้แก่ (1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร) (2) กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ครอบคลุมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล และ (3) การประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างยั่งยืน โดยผลจากการดำเนินการจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการที่สนใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานของทรัพยากรท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2568)

4. การวิเคราะห์พวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (ownership) ความรับผิดชอบร่วมกัน และความเข้มแข็งของทุนทางสังคม (social capital) ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2569) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญ โดยการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นตลอดกระบวนการ การมีส่วนร่วมยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและส่งเสริมความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่องต่อการตัดสินใจร่วมกัน โดยได้เสนอกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

(Evaluation) กรอบแนวคิดนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์และออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร สามารถแบ่งการวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นขั้นตอนแรกและสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาผิตภัณฑ์ชุมชน เนื่องจากเป็นการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโครงการร่วมกัน ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับประเภทของผลิตภัณฑ์ รูปแบบผลิตภัณฑ์ วัตถุดิบที่ใช้และกลุ่มเป้าหมาย การตัดสินใจร่วมกันจะทำให้สมาชิกในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบต่อความสำเร็จของโครงการ พบว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของวงจรการจัดการแบบมีส่วนร่วม 3 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุความต้องการ การวางแผน และการดำเนินการ ซึ่งต้องอาศัยการประชุมชุมชนเพื่ออภิปรายและตัดสินใจร่วมกัน ในการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1) การเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ ชุมชนควรร่วมกันตัดสินใจว่าต้องการพัฒนาพวงหรีดประเภทใด เช่น พวงหรีดงานศพ พวงหรีดงานพิธีกรรมทางศาสนา หรือพวงหรีดของที่ระลึก โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาดและความพร้อมของชุมชน

2) การออกแบบผลิตภัณฑ์ ชุมชนควรร่วมกันกำหนดรูปแบบ ขนาด สีสัน และลวดลายของพวงหรีด โดยอาจได้รับแรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอีสาน แสดงให้เห็นว่าการออกแบบร่วมกันระหว่างชุมชนและนักวิจัยสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่ดึงดูดทั้งกลุ่มผู้บริโภคยุคใหม่และกลุ่มมืออาชีพ ขณะเดียวกันก็รักษางานฝีมือแบบดั้งเดิมผ่านความร่วมมือบนฐานชุมชน

3) การกำหนดราคา ชุมชนควรร่วมกันกำหนดราคาที่เหมาะสมสำหรับพวงหรีด โดยคำนึงถึงต้นทุนการผลิต คุณค่าของผลิตภัณฑ์ และความสามารถในการจ่ายของกลุ่มเป้าหมาย

4) การเลือกช่องทางการตลาด ชุมชนควรร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับช่องทางการจำหน่าย เช่น การจำหน่ายผ่านร้านพวงหรีด วัด แพลตฟอร์มออนไลน์ หรือการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การตัดสินใจร่วมกันในประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์ตอบสนองความต้องการของชุมชนและตลาดได้ดีขึ้น และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในหมู่สมาชิกชุมชน

4.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการหมายถึงการที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต การจัดการ และการตลาด การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการจะช่วยให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และพัฒนาความสามารถของตนเอง การดำเนินงานเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องมีความสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีการติดตามตรวจสอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน และสมาชิกกลุ่มต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นปัจจัยหลัก ในการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต ดังนี้

1) การจัดหาวัตถุดิบ สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการคัดเลือกและจัดหาข้าวสารที่มีคุณภาพ รวมถึงวัสดุอื่น ๆ ที่ใช้ในการผลิต เช่น วัสดุตกแต่ง บรรจุภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่างๆ

2) กระบวนการผลิต สมาชิกในชุมชนควรร่วมกันผลิตพวงหรีด โดยอาจแบ่งงานกันตามความถนัดและประสบการณ์ เช่น การจัดเรียงข้าวสาร การตกแต่งพวงหรีดและการบรรจุภัณฑ์

3) การควบคุมคุณภาพ สมาชิกในชุมชนควรร่วมกันตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ก่อนจำหน่าย เพื่อให้แน่ใจว่าผลิตภัณฑ์มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

4) การตลาดและการจำหน่าย สมาชิกในชุมชนควรร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางการตลาด เช่น การจัดแสดงผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ และการจำหน่ายให้แก่ลูกค้า

การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการผลิตจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและได้มาตรฐาน และยังช่วยให้สมาชิกในชุมชนได้พัฒนาทักษะและความสามารถของตนเอง

4.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์หมายถึงการที่สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและรักษาความยั่งยืนในการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร รายได้ที่เกิดขึ้นควรถูกกระจายให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม โดยอาจจัดตั้งเป็นกองทุนชุมชนหรือสหกรณ์เพื่อบริหารจัดการผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนี้

1) การแบ่งปันผลกำไร รายได้จากการจำหน่ายพวงหรีดควรถูกแบ่งปันให้แก่สมาชิกที่เข้าร่วมการผลิตตามสัดส่วนของงานหรือเงินลงทุนที่แต่ละคนมีส่วนร่วม

2) การจัดตั้งกองทุนชุมชน ส่วนหนึ่งของรายได้ควรถูกนำไปจัดตั้งเป็นกองทุนชุมชนเพื่อใช้ในการพัฒนาโครงการในอนาคต การช่วยเหลือสมาชิกในยามจำเป็น และการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน

3) การส่งเสริมสวัสดิการชุมชน การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารควรนำไปสู่การพัฒนาสวัสดิการของสมาชิกในชุมชน เช่น การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพ การศึกษาหรือการดูแลผู้สูงอายุ

4.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ชุมชนสามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้น การประเมินผลร่วมกันจะช่วยให้ชุมชนเรียนรู้จากประสบการณ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของตลาดได้ดียิ่งขึ้น ในการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร ชุมชนควรร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดต่าง ๆ ดังนี้

1) ปริมาณการผลิต ติดตามจำนวนพวงหรีดที่ผลิตได้ในแต่ละเดือนหรือแต่ละไตรมาส เพื่อประเมินประสิทธิภาพการผลิต

2) รายได้ ติดตามรายได้จากการจำหน่ายพวงหรีด เพื่อประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจของการดำเนินการ

3) ความพึงพอใจของลูกค้า สำรวจความคิดเห็นของลูกค้าที่ซื้อพวงหรีด เพื่อประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์และความต้องการของตลาด

4) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ติดตามผลกระทบของการผลิตต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัตถุดิบ การเกิดของเสีย และการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อประเมินความยั่งยืนของโครงการ

5) ความพึงพอใจของสมาชิกชุมชน สำรวจความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อประเมินผลประโยชน์ที่ได้รับและความพร้อมในการดำเนินโครงการต่อไป

การประเมินผลร่วมกันนี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถปรับปรุงกระบวนการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของตลาดและชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

สรุป

การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสาร ถือเป็นแนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยเน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ผสมผสานการออกแบบให้สวยงามและแข็งแรง และข้าวจากพวงหรีดนำไปใช้งานหรือบริจาคต่อได้ ถือเป็นการกระจายรายได้สู่คนในพื้นที่อย่างทั่วถึง แนวการพัฒนาพวงหรีดจากข้างสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีกระบวนการที่สำคัญคือ แบ่งหน้าที่การทำงานตามความถนัด เช่น การออกแบบ การประกอบและการตลาด โดยจัดตั้งระบบบริหารจัดการรายได้และปันผลกำไรอย่างโปร่งใสให้แก่สมาชิก พร้อมทั้งมีการนำหลักการมีส่วนร่วมมาเป็นแนวทางในการพัฒนา คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าโดยการสร้างอัตลักษณ์และเรื่องราวรักษ์โลกที่สะท้อนการทำบุญและช่วยเหลือสังคมผ่านพิธีการทางศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. การออกแบบและการประกอบ

1.1 การใช้ข้าวสารที่ไม่ได้มาตรฐานในการขายเป็นวัตถุดิบ โดยสามารถใช้ข้าวสารที่ไม่ได้มาตรฐานสำหรับการบริโภค เช่น ข้าวแตกหักหรือข้าวที่มีสีไม่สม่ำเสมอ สามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตพวงหรีดได้ ซึ่งเป็นการลดขยะและเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตที่อาจถูกทิ้ง

1.2 การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ โดยการเลือกใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ใบตอง ไม้ไผ่ หรือกระดาษรีไซเคิล แทนพลาสติก จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับแนวโน้มของผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

1.3 การส่งเสริมให้นำพวงหรีดไปใช้ประโยชน์ต่อ โดยการออกแบบพวงหรีดให้ข้าวสารสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ เช่น การนำข้าวสารไปบริจาคช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหรือนำไปประกอบอาหาร หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรม จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงสังคมและสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน

1.4 การบริหารจัดการของเสียจากกระบวนการผลิต โดยการนำวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิต เช่น เศษข้าวสาร ฟางข้าว หรือแกลบ ไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่น เช่น การทำปุ๋ยหมัก การผลิตพลังงานชีวภาพ หรือการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของทรัพยากรอย่างครบวงจร

2. ช่องทางการตลาดที่สามารถพัฒนาได้สำหรับพวงหรีดจากข้าวสาร

2.1 การจำหน่ายผ่านร้านขายพวงหรีดในท้องถิ่น ซึ่งร้านขายพวงหรีดเป็นช่องทางหลักในการจำหน่ายพวงหรีดให้แก่ผู้จัดงานศพ การร่วมมือกับร้านขายพวงหรีดในพื้นที่สามารถช่วยให้พวงหรีดจากข้าวสารเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้โดยตรง โดยอาจเสนอส่วนลดหรือค่าคอมมิชชั่นเพื่อจูงใจให้ร้านค้านำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย

2.2 การจำหน่ายผ่านวัดและสถานประกอบพิธีกรรม โดยวัดเป็นสถานที่จัดงานศพที่สำคัญ การร่วมมือกับวัดในการแนะนำหรือจำหน่ายพวงหรีดจากข้าวสารสามารถช่วยสร้างการรับรู้และความไว้วางใจให้แก่ผลิตภัณฑ์ได้ เนื่องจากวัดเป็นองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือในสายตาของชุมชน

2.3 การจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ในยุคดิจิทัลการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่กว้างขึ้น

2.4 การจำหน่ายผ่านโครงการ OTOP – โครงการ OTOP มีช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย อาทิ ร้านค้า OTOP ในชุมชน งานแสดงสินค้า OTOP และการจำหน่ายผ่านเครือข่ายต่าง ๆ

2.5 การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาพวงหรีดจากข้าวสารให้เป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนจะช่วยเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและสร้างมูลค่าเพิ่ม

2.6 การจำหน่ายผ่านเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคม การร่วมมือกับธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่มีเครือข่ายการตลาดที่แข็งแกร่งจะช่วยเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการเล่าเรื่องและคุณค่าทางสังคม การเชื่อมโยงกับองค์กรการกุศลและการบริจาคราย ได้ส่วนหนึ่งเพื่อสังคมจะช่วยสร้างความหมายและความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). *OTOP Product Champion: 5-Star Products*. Bangkok: Ministry of Interior.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2569). *การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ.2569*. https://chachoengsao.prd.go.th

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). *รายงานภาวะเศรษฐกิจสังคมไทยไตรมาสที่ 4 ปี 2568*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

จิราพร ตั้งพานิช, กนกวรรณ ปานทอง, และ สุพัตรา อยู่คง. (2565). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากรำข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชน. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 30(4), 567-582. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jst/article/view/245678

เดลินิวส์. (2569). *ชวนประกวด-ส่องเทรนด์นวัตกรรม "ข้าวไทย" ปี 2026*. https://www.dailynews.co.th/news/5522423/

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). *ประมาณการผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รอบ 2-2568*. https://www.bot.or.th

ปิยะธิดา สีหวัฒนกุล, อนุสรณ์ ใจทน, และกิตติ ยอดอ่อน. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์งานไว้อาลัยจากแกลบ: กรณีศึกษาชุมชนบางตาโฉลง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.* 13 (1), 56-57.

มูลนิธิเพื่อสังคม. (2565). *รายงานการสำรวจผู้ประกอบการสังคมด้านผลิตภัณฑ์พวงหรีดทางเลือก*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อสังคม.

วรพงศ์ แสงผัด,เพ็ญศรี ฉิรินัง,วรเดช จันทรศรและ วิพร เกตุแก้ว. (2567). แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนท้องถิ่นไทย. *Journal of Modern Learning Development*, 9(6), 439-453.

รุจิราภา งามสระคู. (2560). พวงหรีด: วัฒนธรรมตะวันตกที่งอกงามในประเพณีไทย วารสารกระแสวัฒนธรรม, 18 (3), 79-95

รุจิราภา งามสระคู. (2561). โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาต้นแบบพวงหรีดเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,* 13 (1), 252-266

ศรีทวน คำวัตร. (2554). *การใช้หลักการประเมินวงจรชีวิตกับพวงหรีดดอกไม้สดที่ใช้ในงานฌาปนกิจ: กรณีศึกษาวัดในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร.* สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม. (2563). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีงานศพในสังคมไทย*. ขอนแก่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2569). *ขอเชิญส่งผลงานเข้าประกวดนวัตกรรมข้าวไทยประจำปี 2569 "Rice Innovation Awards 2026"*. https://www.nia.or.th/index.php/event/detail/18057